

Николай КОВАЧЕВ (Велико Търново)

СТ. Н. С. К. Ф. Н. ЛИЛЯНА ДОЙЧЕВА ДИМИТРОВА-ТОДОРОВА
(СОФИЯ)

Утвърдена изследователка в областта на българската ономастика и етимология ст. н. с. к. ф. н. Лиляна Димитрова-Тодорова е родена на 1 март 1946 г. в гр. Габрово, където завършва средното си образование в ПГ "В. Е. Априлов" през 1964 г., а висше – българска и руска филология в СУ "Св. Климент Охридски" през 1968 г. Още в университета тя се увлича от проблемите на езикознанието: членува в кръжок по общо езикознание с ръководител доц. Борис С и м е о н о в, участва в летни експедиции по топонимия. На сбирките на кръжока и на студентски научни конференции изнася научни съобщения и доклади; защитава с отличие дипломна работа на тема *Местните имена в гр. Панагюрище и с. Оборище, Панагюрско* под научното ръководство на доц. Моско М о с к о в. Завършила университетското си образование, Л. Димитрова-Тодорова работи като хоноруван сътрудник в културните отдели на в. в. "Отечествен фронт" и "Вечерни новини", активно сътрудничи на в. в. "Пулс", "Студентска трибуна", "Балканско знаме" (Габрово) и на сп. "Библиотека на жената". През периода 1968 – 1970 г. отпечатва над 50 публикации.

На 14 април 1970 г. с конкурс постъпва на работа в Секция за общо, индоевропейско и балканско езикознание на Института за български език при БАН, където работи и досега.

От 1978 г. е включена в авторския колектив на *Български етимологичен речник* и е разработила над 600 машинописни страници от речника. Като аспирант на самостоятелна подготовка на 13 май 1993 г. защитава успешно кандидатска дисертация на тема *Местните имена в процеса на езиковата комуникация* (въз основа на материал от Поповско) и получава научната степен "кандидат на филологическите науки". През 1995 г. е хабилитирана като старши научен сътрудник II

степен. За повишаване на научната си подготовка Л. Димитрова-Тодорова посещава летен семинар по чешки език в Прага, а през 1978 г. специализира три месеца в Полша на тема "Проблеми на славянската ономастика и етимология" при учените Фр. Славски, К. Римут, Ст. Роспонд и Е. Жетелска-Фелешко. В научноизследователската си дейност е улеснена от ползуването на няколко езика (руски, полски, чешки, словашки, сърбохърватски, немски, английски, френски, румънски, албански, турски).

В момента научното дело на Л. Димитрова-Тодорова обхваща над 80 студии, статии, обзори, рецензии в наши и чужди научни издания – списания, поредици и сборници, като "Български език", "Балканско езиковедие", "Съпоставително езиковедие", "Старобългаристика", "Славистичен сборник", "Език и литература", "Onomastica", "Österreichische Namenforschung", "Namenkundliche Informationen", "Patronomica Romanica" и др.

От 1991 г. е член на Подкомисията на Славянския ономастичен атлас към Международната комисия по славянска ономастика; член е на Международното социолингвистично дружество, на Общество за проучване на българската народна реч към фондация "Максим Младенов". Участва с доклади в 18 международни конгреси и конференции в България, Австрия, Германия, Полша.

Л. Димитрова-Тодорова е с разностранни научни интереси и успешно работи в областта на общото и сравнително езиковедие с предпочитание към етимологията, ономастиката и социолингвистиката – в съпоставителен и сравнителен общолингвистичен, славянски, балкански и индоевропейски план, използвайки традиционни и нетрадиционни методи в проучванията си.

В областта на ономастичната наука и по-конкретно в топонимията Л. Димитрова-Тодорова се представя с две монографии, студия, статии, рецензии и отзиви.

Кандидатската ѝ дисертация *Местните имена в процеса на езиковата комуникация (въз основа на материал от Поповско)* излиза извън модела, приет за разработване на монографични трудове у нас, и представлява социолингвистично проучване на топонимите в Поповско – изцяло с приносен характер. Това е многоаспектно изследване на произхода, развитието и функционирането на местните имена в общолингвистичен и социолингвистичен план на неизследван досега топонимичен материал в Поповско. Въз основа на използването на комплексния анализ и на сравнително-историческия метод подробно се разкрива комплицираната езикова ситуация в Поповско, характеризираща

се преди всичко с билингвизъм и диглосия. В изследването са представени разнообразни и сложни процеси и явления на топонимията и на топонимите в контекста на езиковата ситуация. В свой отзив изтъкнатата полска специалистка по ономастика проф. д-р Ева Жетелска-Фелешко дава висока компетентна оценка за разработката на авторката – “това е работа, която представлява ценен принос не само за българската ономастика, но също така и за славянската и европейската ономастика, предимно благодарение на новия теоретичен и методологичен подход.”.

От тази монография основно се различава втората монография на Л. Димитрова-Тодорова *Местните имена в Поповско*, разработена по традиционната методология, приета у нас, за да могат топонимичните материали и изводи да се сравняват в бъдеще и да се правят изводи, валидни за нашата топонимия.

В главата “Класификация на топонимите в Поповско с оглед на семантичната им мотивация” за пръв път се въвежда ново разпределяне на топонимите, позволявайки най-добре да бъдат разкрити и представени различните семантични типове топоними. В класификацията най-рационално са използвани досегашните класификации от наши и чужди автори.

Л. Димитрова-Тодорова въз основа на неизползуван в монографиите материал от Поповско разработва и публикува в полски сборници двата си доклада: *Относно номинацията при една група български хороними и Християнски елементи в антропонимичната система на Поповско според данни от данъчни регистри от XVI и XVII в.* В първия доклад се разглеждат мотивите и начините за номинация, използвани при създаването на топонимичния клас хороними, като в зависимост от мотивиращия признак хоронимите се обособяват в няколко групи. Във втората публикация се проучват имената на българи данъкоплатци в 19 селища в Поповско от XVI и XVII в. Въз основа на тях се правят изводи за антропонимичната система на Североизточна България през тези векове.

В студията *Анатомичната лексика в българската географска терминология и в българската топонимия* (Е з и к и литер., 42/6, 1987, № 1, 109–124) за пръв път у нас се разглеждат топоними, създадени по пътя на метафората от народна анатомична лексика. Представя се пълна класификация на топонимите, образувани от анатомични географски термини, както и класификация на самите термини в зависимост от разположението на частите на човешкото тяло и тялото на животни и птици. Установява се, че народната анатомична географска терминология закономерно и активно участва при формиране на топонимите; че

метафоричните географски термини от анатомичната лексика представляват универсална закономерност, което произлиза от еднаквостта на човешкото мислене.

В Австрия и Полша Л. Димитрова-Тодорова публикува две приносни изследвания върху метафората в хидронимията и оронимията: *Местните имена в българската хидронимия* и *Местните имена в българската оронимия*. В тях тя установява принципите на номинация в изследваните хидрографски или орографски обекти и според признака, който е залегнал в основата на названията, за пръв път у нас обособява няколко лексикално-семантични групи и подгрупи.

В други две свои публикации в Германия и Полша *Die Personennamen in der bulgarischen Toponymie* и *Различни пластове откъм произход лични имена в българската топонимия* Л. Димитрова-Тодорова разглежда личните имена като основно градиво на българските топоними, като констатира, че почти половината от топонимите в страната ни са произлезли от лични имена и че най-активно участие личните имена вземат при сътворяването на микротопонимите.

Обект на топонимичните проучвания на Л. Димитрова-Тодорова е и бъдещият "Български топонимичен атлас", чисто изготвяне е национална задача, която стои пред българските топонимисти. Своите виждания по атласа тя споделя и в доклада *Проблеми и основни етапи в работата над бъдещия български топонимичен атлас* (- В: С ъ с т о я н и е и проблеми на бълг. ономастика. Т. 1. В. Търново, 1990, 44-47). Тя очертава основните етапи в работата над атласа и прави някои предложения за съдържанието му и за начина на картографирането му.

Публикуваните рецензии на Л. Димитрова-Тодорова в научни списания, както и издателските ѝ рецензии, представляват критичен преглед на концепциите в топонимични приноси от български и чужди автори.

В публикуваните си отзиви Л. Димитрова-Тодорова подробно отразява многообразието от проблеми в областта на топонимията, антропонимията и литературната ономастика, поставяни или разрешавани на международни научни форуми.

Освен към теорията на ономастиката и към етимологичните изследвания на ономастичната лексика, творческите търсения на Л. Димитрова-Тодорова са насочени най-активно и към етимологията на апелативната лексика. Като един от авторите на *Български етимологичен речник* и на много етимологични публикации, на нея принадлежат тълкуванията на огромен брой думи от книжовния език и от българските народни говори.

Трудовете на ст. н. с. к. ф. н. Лиляна Димитрова-Тодорова я представят като една от изявените съвременни български ономасти.